

Адаптація та інтеграція внутрішньо переміщених осіб та біженців в Україні

Нашим життям керують емоції та почуття, але лише факти об'єктивно дають оцінку як життю, так і економічному становищу нашої країни. До 2014 року слово «біженці» в багатьох українців могло асоціюватися: з розбомбленими сирійськими містами; жінками в чадрах і з дітьми, які граються серед наметів десь у пісках Близького Сходу; з шукачами кращого життя з міст, де панує убогість та злидні; або з людьми, які через свої політичні погляди стали «біженцями». Щодо поняття «вимушений переселень», то взагалі було складно зрозуміти що це чи хто це. Про ці всі факти ми, не замислюючись, спостерігали з випусків новин, спеціальних телепрограм або просто зі шпальт газет, мимохіть, коли заголовки потрапляли до нашої уваги. Та все змінилось у той момент, коли українці відчули гостроту цієї проблеми у власному житті. Когось вона торкнулась прямо, а когось опосередковано, однак стала однією з головних у нашому сьогоденні. Російська агресія в Криму, а згодом події на Донбасі зробили її для нас значно ближчою і зрозумілішою.

Ось чому глобальна проблема біженців і осіб, переміщених всередині країни – це одне з найскладніших питань, яке стоїть сьогодні перед світовим співтовариством. Воно є предметом активного обговорення в Організації Об'єднаних Націй, яка продовжує пошук більш ефективних засобів захисту цих досить вразливих груп населення та надання їм допомоги. Внутрішньо переміщені особи та біженці, з одного боку, – це життєво необхідний і неминучий для нормальної життєдіяльності процес, пов'язаний з перерозподілом трудових ресурсів, їхнім навчанням, відпочинком. З іншого боку, внутрішньо переміщені особи та біженці породжують ряд проблем, починають загострюватися протиріччя між різними соціальними групами з приводу майнових, національних, релігійних та інших відносин.

Вирішувати ці проблеми досить складно навіть для заможних західноєвропейських чи північноамериканських країн, а для України тим паче, адже це вимагає значних матеріальних та фінансових ресурсів.

Значну частину роботи щодо допомоги біженцям взяли на себе волонтери і громадські організації, частково підтримані міжнародними партнерами. На національному рівні – на сайтах Кабінету Міністрів України, Міністерства соціальної політики України та інших – активно поширюється інформація, куди переселенці та біженці можуть звернутися з тих чи інших питань (відновлення документів, оформлення грошової допомоги, переоформлення пенсії тощо).

Аналіз програм, які застосовувалися у роботі з вимушено переміщеними особами та біженцями, впроваджувався недержавними організаціями різних країн світу, тому дає підстави виокремити з-поміж них загальні та специфічні.

До загальних програм належать ті, що стосуються: 1) наявних умов (представництво інтересів, аутріч-робота, гуманітарна допомога, охорона здоров'я, покращення наявних умов життя); 2) попереднього досвіду людей (консультування при травмі, реабілітація, підтримка, соціальні та рекреаційні програми); 3) ситуації в групі (самодопомога, розвиток громад, побудова стосунків у громаді); 4) майбутніх потреб (освіта, розвиток навичок та розбудова громад, формування наступних поколінь у таборах). До специфічних програм можна віднести ті, що стосуються: 1) сім'ї та окремих її членів (навчальні та психосоціальні програми для дітей, послуги для жінок, послуги для сімей, програми возз'єднання сімей, специфічні програми окремих країн); 2) специфічних потреб (репатріація та реінтеграція, інтеграція, права людини, орієнтація в нормативному полі).

Одним із ефективних інструментів подолання проблем внутрішньо переміщених осіб та біженців є спільна оцінка. Це один із інструментів, який Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) використовує для отримання інформації про проблеми, пов'язані з правовим захистом, що виникають у осіб під опікою УВКБ ООН. Насамперед він створюється для правового захисту з залученням громадян, а також створення рекомендацій для подолання проблем. Суть спільної оцінки полягає в тому, що даний інструмент охоплює різні вікові групи, чоловіків, жінок та дітей, тобто всі фактори потреб різних категорій населення.

Пріоритетними у політиці щодо внутрішньо переміщених осіб та біженців мають стати адаптація та соціально-економічна інтеграція. Більшість заходів, що вживались до цього часу, були в основному нагального реагування. Тепер потрібно шукати довгострокові рішення, спрямовані на забезпечення житлом, працевлаштування, соціальну інтеграцію, реалізацію позитивного потенціалу вимушеної внутрішньої міграції населення з урахуванням особливостей окремих регіонів та уроків міжнародного досвіду.

Управління персоналу Головного
територіального управління юстиції
у місті Києві